

Trending Topics

Tata Steel, maatschappelijk verantwoord ondernemen en het strafrecht

Een nieuwe balans tussen economische welvaart en maatschappelijk welzijn?

Mr. dr. S.S. Buisman*

266

1. Inleiding

Op 19 mei 2021 doet Bénédicte Ficq namens de aangesloten belanghebbenden aangifte tegen de feitelijk leidinggevend van Tata Steel wegens gevaarstelling voor de openbare gezondheid (art. 173a Sr). Tata Steel is een van de grootste staalproducenten van Europa en is gestoeld op de idee dat 'haar activiteiten altijd ten goede moeten komen aan de samenleving. (...) Werken op een manier die veilig is voor onze mensen en met aandacht voor het milieu', aldus Tata Steel.¹ De bestuurderstop van het bedrijf wordt door de aangevers verweten dat hij niet heeft ingegrepen toen Tata Steel jarenlang structureel wet- en regelgeving overtrad, met als gevolg dat ernstige en ongerechtvaardigde schade is veroorzaakt voor de gezondheid van mens, dier en milieu.² Ficq vertegenwoordigt 1.100 belanghebbenden, bestaande uit omwonenden, zorgprofessionals en belanghebbende gezondheids- en milieuorganisaties. De aangifte staat niet op zichzelf. Tegen het bedrijf loopt reeds straf-

rechtelijk onderzoek naar een aantal incidenten, zoals de grafietregens, gele uitstootwolken, en het lozen van kwik in het lokale rioolstelsel zonder vergunning. Deze incidenten vormen tevens aanleiding voor de Onderzoeksraad voor Veiligheid om een onderzoek te starten naar de bescherming van burgers tegen de risico's van schadelijke industriële uitstoot en lozingen.³

De aangifte tegen Tata Steel past binnen een bredere trend van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO). Met maatschappelijk verantwoord ondernemen wordt beoogd niet louter winst (*profit*) te behalen, maar dient ook rekening te worden gehouden met mensen (*people*) buiten én binnen de onderneming en het milieu (*planet*). Dit wordt ook wel aangeduid als de *Tripple P* of *Tripple Bottom Line: people, planet, profit*.⁴ MVO lijkt op het eerste gezicht niet in direct verband te staan met het strafrecht. Toch kan het strafrecht een belangrijke rol spelen bij de bewerkstelling van maatschappelijk verantwoord ondernemen.⁵ In deze rubriek zal nader

* Mr. dr. S.S. Buisman is universitair docent straf(proces)recht aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

1. Tata Steel, 'Tata Steel in Europa', www.tatasteeleurope.com (laatst geraadpleegd op 25 mei 2021).
2. Ficq & Partners, 'Aangifte tegen de feitelijk leidinggevers van Tata Steel vanwege het opzettelijk en wederrechtelijk in de lucht, bodem of oppervlaktewater brengen van schadelijke stoffen waardoor gevaar voor de openbare gezondheid te duchten is', 19 mei 2021, te raadplegen via https://pdfhost.io/v/gCtmkAwei_Tata_Steel_aangifte_defpdf.pdf (hierna: aangifte feitelijk leidinggevers Tata Steel), p. 4.

3. OVv, 'Risico's omwonende door uitstoot industrie, april 2021, te raadplegen via www.onderzoeksraad.nl (laatst geraadpleegd op 25 mei 2021).
4. A.J.A.J. Eijbouts, F.G.H. Kristen, J.M. de Jongh, A.J.P. Schild & L. Timmerman, 'Maatschappelijk (verantwoord) ondernemen: naast, in of met recht?', in: A.J.A.J. Eijbouts e.a., *Maatschappelijk verantwoord ondernemen*, Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging 2010-1, Deventer: Kluwer 2010, p. 4 e.v.
5. F.G.H. Kristen, 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen en het strafrecht', in: A.J.A.J. Eijbouts e.a., *Maatschappelijk verantwoord ondernemen*, Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging 2010-1, Deventer: Kluwer 2010, p. 123-124. L. Enneking, F. Kristen, K. Pijl, T. Waterbolk, J. Emaus, M. Hiel, A.J. Schaap & I. Giesen, *Zorgplichten van Nederlandse Ondernemingen inzake Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen*, Den Haag: WODC 2015, p. 131. H.J. Zwavel-Erades, 'Maatschappelijk verantwoord ondernemen in Nederland. Hoe

worden ingegaan op MVO en het strafrecht. Daartoe zal eerst aandacht worden besteed aan het maatschappelijk verantwoord ondernemen als normatief begrip (§ 2). Vervolgens zal, in het licht van hybride rechtspleging, de rol van het strafrecht bij het handhaven van maatschappelijk verantwoord ondernemen worden besproken (§ 3). In paragraaf 4 wordt ingegaan op de vervolg van feitelijk leidinggevenden en de relatie tot MVO. De rubriek eindigt met een aantal afsluitende opmerkingen (§ 5).

2. De ontwikkeling van maatschappelijk verantwoord ondernemen als normatief begrip

De idee dat economische welvaart per definitie leidt tot maatschappelijk welzijn lijkt sinds een aantal jaren achterhaald. Maatschappelijke vraagstukken zoals de kosten en de afbraak van de verzorgingsstaat, de kredietcrisis, en de klimaatcrisis hebben laten inzien dat economisch welvaart zelfs ten koste kan gaan van het maatschappelijk welzijn.⁶ Dat kwam reeds naar voren in de Klimaatzaak, waarin burgers middels juridische instrumenten bepaalde maatschappelijke welzijnsdoelen hebben afgedwongen.⁷ In deze zaak stond de vraag centraal of de overheid een zorgplicht heeft om de gevaarlijke gevolgen van klimaatverandering tegen te gaan en daarmee haar burgers dient te beschermen. Zowel de rechtbank Den Haag, het hof Den Haag, als de Hoge Raad, kwam tot de conclusie dat er op basis van de artikelen 2 en 8 EVRM een positieve verplichting op de Nederlandse staat rust om maatregelen te treffen om de rechten die uit deze artikelen voortvloeien te beschermen. Als gevolg dient de staat er in ieder geval voor te zorgen dat de uitstoot van broeikasgassen wordt gereduceerd.⁸ Met andere woorden, de overheid is verplicht om zich aan haar eigen maatschappelijke welzijnsnormen te houden. Naar aanleiding van de Klimaatzaak werd in Nederland de Klimaatwet aangenomen, waarin een kader is neergelegd voor het ontwikkelen van beleid gericht op onomkeerbaar en stapsgewijs terugdringen van de Nederlandse emissies van broeikasgassen teneinde wereldwijde opwarming van de aarde en de verandering van het klimaat te beperken.⁹ Tevens wordt door de overheid geïn-

vesteerd in verduurzamingsmaatregelen in de industrie.¹⁰

Een belangrijk onderdeel van deze ontwikkelingen is de aandacht voor het maatschappelijk verantwoord ondernemen of het duurzaam ondernemen.¹¹ Maatschappelijk verantwoord ondernemen is als begrip aan verandering onderhevig en bevat tevens vele verschillende elementen. Zo beslaat MVO niet alleen het ondernemen met oog voor het milieu, ook het handelen met goed fatsoen kan onder het begrip worden geschaard; zo dienen vormen van fraude en corruptie te worden voorkomen.¹² MVO wordt daarom door Eijsbouts e.a. ook wel gekarakteriseerd als dynamisch containerbegrip.¹³ Zij definiëren MVO als ‘de verantwoordelijkheid van de ondernemer om in zijn ondernemen te voldoen aan de gerechtvaardigde verwachtingen van de samenleving ten aanzien van de maatschappelijke gevolgen van zijn ondernemen, zoals economische, sociale en milieu gevolgen, voor alle *stakeholders*.’¹⁴ Het gaat er dus in de eerste plaats om dat de ondernemer doet wat er van hem door de samenleving wordt verwacht. Daarnaast fungeert dit begrip als maatstaf: wat kan de samenleving gerechtvaardigd van de ondernemer verwachten?¹⁵

Op 26 mei 2021 werd maatschappelijk verantwoord ondernemen voor het eerst succesvol afgedwongen in de eerste rechtszaak tegen een bedrijf in relatie tot de klimaatverandering. Volgens Milieudefensie zou Shell te weinig doen om de te hoge CO₂-uitstoot te laten dalen. De rechtbank Den Haag oordeelde dat Shell – op basis van mensenrechtelijke verplichtingen – verantwoordelijk is om de CO₂-uitstoot terug te dringen om zodoende bescherming te bieden tegen de gevolgen van gevaarlijke klimaatverandering. Het bedrijf is volgens de rechtbank verplicht via zijn concernbeleid om de CO₂-uitstoot in 2030 met 45% terug te brengen ten opzichte van het niveau van 2019.¹⁶ Daarmee is de verplichting tot maatschappelijk verantwoord ondernemen niet louter papieren fictie, maar tevens rechtens afdwingbaar.

vrijwillig/verplicht* is dat? (* doorhalen wat niet van toepassing is), *TO* 2015/1, p. 31-32.

6. Eijsbouts e.a. 2010, p. 3.

7. Rb. Den Haag 24 juni 2015, ECLI:NL:RBDHA:2015:7145; Hof Den Haag 9 oktober 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:2591; HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006, m.nt. T.J. Thurlings-Rassa. E.R. de Jong, ‘Urgenda: rechterlijke risicoregulering als alternatief voor risicoregulering door de overheid?’, *NTBR* 2015/46.

8. HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006, r.o. 5.1. Zie ook T.J. Thurlings-Rassa, annotatie onder HR 20 december 2019, ECLI:NL:HR:2019:2006, nr. 2.

9. *Stb.* 2019, 254.

10. Rijksoverheid, ‘Klimaat: belangrijkste plannen voor 2021. Inspelen op veranderingen in het klimaat’, www.rijksoverheid.nl (laatst geraadpleegd op 26 mei 2021).

11. Vgl. Eijsbouts e.a. 2010, p. 3; Zwalve-Erades 2015, p. 33.

12. Vgl. Enneking e.a. 2015, p. 131-134. Eijsbouts e.a. 2010, p. 27. Zwalve-Erades 2015, p. 32.

13. Eijsbouts e.a. 2010, p. 27. Vgl. Zwalve-Erades 2015, p. 33.

14. Eijsbouts e.a. 2010, p. 28. Vgl. Zwalve-Erades 2015, p. 32.

15. Eijsbouts e.a. 2010, p. 28.

16. Rb. Den Haag, 26 mei 2021, ECLI:NL:RBDHA:2021:5337.

3. Hybride rechtspleging en de rol van het strafrecht bij de handhaving van maatschappelijk verantwoord ondernemen

De aangevers tegen Tata Steel betogen dat de aangifte – en daarmee de inzet van het strafrecht – ultimum remedium is. Na jaren van onmachtig en falend bestuurlijk toezicht, is er volgens aangevers geen ander middel meer beschikbaar dan het strafrechtelijk optreden tegen de eindverantwoordelijken binnen Tata Steel.¹⁷ Dat de bestuurlijke handhaving niet effectief genoeg lijkt te zijn geeft ook reden om af te stappen van het idee dat het strafrecht terughoudend moet worden ingezet bij de handhaving van MVO-normen. Sterker nog, vanuit het oogpunt van wat ik noem ‘hybride rechtspleging’ zou het strafrecht als optimum remedium dienen te worden ingezet.¹⁸ Binnen hybride rechtspleging worden problemen of vraagstukken geduid of aangepakt vanuit meerdere rechtsgebieden tegelijkertijd dan wel het maken van een keuze voor aanpak vanuit één van die rechtsgebieden vanuit dat overkoepelend perspectief. Op die manier kunnen de beschikbare middelen efficiënt en effectief worden ingezet om ongewenst gedrag te bestrijden.¹⁹ Indien het strafrecht de beste oplossing biedt – bijvoorbeeld omdat bestuurlijke handhaving te complex²⁰ blijkt te zijn of niet voldoende effectief – kan het strafrecht op zichzelf of in combinatie met het bestuursrecht worden ingezet.

Hoewel, de relatie tussen het strafrecht en het maatschappelijk verantwoord ondernemen niet vanzelfsprekend is, kan het strafrecht weldegelijk een belangrijke rol spelen bij de handhaving van MVO-normen.²¹ MVO-normen zijn immers naast ongeschreven recht, zelfregulering en *soft law* ook vastgelegd in *hard law*.²² Zo oordeelde het hof Den Haag in de strafzaak tegen Trafigura dat de normschendingen het bedrijf zwaar konden worden aangerekend vanuit het oogpunt van ‘mondiaal verantwoord ondernemerschap’.²³ Verschillende strafrechtelijke regelgeving kan zodoende een rol spelen in de handhaving, zoals de strafrechtelijke handhaving van bestuursrechtelijke ordeningswetgeving via de WED, de Algemene wet inzake rijksbelastingen en

commune bepalingen, zoals de anti-corruptiebepalingen, de anti-witwasbepalingen, maar ook doodslag en dood door schuld.²⁴ Kristen onderscheidt vier categorieën delicten die een rol kunnen spelen bij het bewerkstelligen van MVO. De eerste categorie ziet op de delicten die mensenrechten beschermen, waarbij kan worden gedacht aan doleuze en culpoze brandstichting (art. 157–158 Sr), mensenhandel (art. 273f Sr) en dood door schuld (art. 307 Sr). De tweede categorie bestaat uit delicten die mede strekken tot de implementatie van MVO-normen, zoals de anti-corruptiebepalingen (art. 177–178a, 328ter en 362–364a Sr) en de algemene strafbaarstellingen van ernstige milieumisdrijven (art. 173a– 173b Sr). De derde categorie omvat de kapstokbepalingen, die zich lenen voor de bestraffing van de schending van MVO-normen maar die niet met dat doel in het leven zijn geroepen, bijvoorbeeld valsheid in geschrifte (art. 225 Sr) en de anti-witwasbepalingen (art. 420bis e.v. Sr). De laatste categorie ziet op de internationale misdrijven, zoals genocide en misdrijven tegen de mensheid (art. 3–9 WIM).²⁵

De aangifte tegen de feitelijk leidinggevendenden van Tata Steel ziet op de overtreding van een zogenoemde geïmplementeerde MVO-norm, namelijk de opzettelijke en wederrechtelijke verontreiniging van de bodem, lucht en het oppervlaktewater (art. 173a Sr). Dit artikel stelt de bescherming van de menselijke gezondheid en het menselijk leven centraal.²⁶ Artikel 173a Sr biedt aanvullende bescherming op de sectorale milieuwetten.²⁷ In de praktijk blijkt het artikel niet vaak tot een vervolging te leiden; wanneer het wel tot een vervolging komt, eindigt het geschil vaak in een vrijspraak.²⁸ Velthuis stelt dat de problemen zijn gelegen in het grote aantal te bewijzen delictsbestanddelen. Problemen doen zich hoofdzakelijk voor in relatie tot (1) het te beschermen rechtsgoed dat niet louter is gericht op de bescherming van het milieu, (2) het bestaan van een reële kans dat er schade aan de openbare gezondheid of levensgevaar voor huidige of toekomstige generaties ontstaat (duchten van gevaar), en (3) het gebrek aan bewijs dat een gevaarlijke stof in de lucht, bodem of het oppervlaktewater is gebracht, en het ontbreken van opzet dan wel schuld (art. 173b Sr) bij de verdachte. Gelet op de grote verscheidenheid van (onafhankelijke) onderzoeken naar de gezondheidsgevolgen van Tata Steel, is het de vraag of dergelijke bewijspro-

17. Aangifte feitelijk leidinggevers Tata Steel, p. 2.

18. Zie uitgebreid S.S. Buisman, ‘Naar een normatief kader voor hybride rechtspleging in Nederland en de Europese Unie’, *NJB* 2021/281.

19. Buisman 2021, p. 296.

20. Vgl. Aangifte feitelijk leidinggevers Tata Steel, p. 8–12.

21. Vgl. Kristen 2010, p. 123–124.

22. Kristen 2010, p. 124–125. Enneking e.a. 2015, p. 131–132.

23. Hof Den Haag 23 december 2011, ECLI:NL:GHAMS:2011:BU9237. Vgl. F. Kristen & J. Emaus, ‘From “too big to be governed” to “not too big to be responsible”’, in: L. Enneking e.a. (red.), *Accountability, International Business Operations, and the Law. Providing Justice for Corporate Human Rights Violations in Global Value Chains*, Londen & New York: Routledge 2019, p. 158–162.

24. Kristen 2010, p. 125–126. Kristen noemt eveneens de delicten in de Wet internationale misdrijven. Enneking e.a. 2015, p. 132–134.

25. Kristen 2010, p. 142–146. Vgl. Enneking 2015, p. 131–132. Zie ook M. Cupido, M.J. Hornman & W. Huisman, ‘Holding businessmen criminally liable for international crimes. Lessons from the Netherlands on how to address remote involvement’, in: L. Enneking e.a. (red.), *Accountability, International Business Operations, and the Law. Providing Justice for Corporate Human Rights Violations in Global Value Chains*, Londen & New York: Routledge 2019, p. 178–183.

26. *Kamerstukken II* 1984/85, 19020, nr. 3, p. 7–8. M. Velthuis, ‘De beperkte toepasbaarheid van artikel 173a en 173b Sr in de praktijk’, *Boom Strafbblad* 2021/3, p. 138. B.V.G. Eggen, ‘Het bestanddeel “wederrechtelijk” in artikel 173a Sr’, *DD* 2021/28, p. 338.

27. Velthuis 2021/3, p. 137.

28. Velthuis 2021, p. 136.

blemen zich ook zullen voordoen in een eventuele strafzaak tegen de feitelijk leidinggevers van Tata Steel.²⁹

Het voorgaande laat zien dat – naast de reeds bekende civielrechtelijke en bestuursrechtelijke handhavingssystemen – ook een grote verscheidenheid aan strafrechtelijke bepalingen kan worden ingezet om maatschappelijk ónverantwoord ondernemen te bestraffen en maatschappelijk verantwoord ondernemen af te dwingen. Het voordeel van strafrechtelijk ingrijpen is bovendien dat de handhaving van MVO-normen plaatsvindt via *hard law* en niet – zoals in Milieudefensie vs. Shell – ongeschreven recht, zelfregulering en *soft law*.³⁰ Het strafrecht biedt zodoende een meer solide rechtsbasis voor de handhaving van MVO. Het afdwingen van maatschappelijk verantwoord ondernemen via het strafrecht is daardoor wellicht ook minder controversieel. Immers, eenieder – overheden, bedrijven en burgers – dient zich aan de wet te houden.³¹ Strafrechtelijke handhaving biedt daarnaast ook enkele voordelen ten opzichte van civielrechtelijke en bestuursrechtelijke handhaving. Zo draagt de staat de kosten voor het strafrechtelijk systeem en is het Openbaar Ministerie verantwoordelijk voor het verzamelen van bewijs. Daarnaast kan het strafrecht ook worden ingezet indien het moeilijk is vast te stellen welke schade is geleden en/of de schade zich niet leent voor schadevergoeding, zoals vaak het geval is bij milieuschade. Daarenboven heeft het strafrecht – in tegenstelling tot andere rechtsgebieden – een veroordelende en censurerende functie. Systematische veroordeling van bepaalde feiten communiceert richting burgers en de maatschappij welke feiten laakbaar zijn.³² Vanuit het perspectief van hybride rechtspleging is het strafrecht dan ook een onmisbaar beleidsinstrument in het bewerkstelligen van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Ook in de casus van Tata Steel blijkt het strafrecht een onmisbare schakel in het afdwingen van maatschappelijk verantwoord ondernemen, waar (louter) bestuurlijke handhaving niet afdoende of te complex is.³³

4. De vervolging van feitelijk leidinggevers en de relatie tot MVO

Een trend binnen de strafrechtelijke aanpak van MVO is het niet (enkel) aanpakken van de rechtspersoon, maar (tevens) de bestuurders. Op grond van artikel 51 lid 2 onder 2 Sr kunnen – in het geval een strafbaar feit wordt begaan door een rechtspersoon – de personen die fei-

telijk leiding hebben gegeven aan de verboden gedraging tevens strafrechtelijk aansprakelijk worden gesteld. Niet alleen het actief of effectief aansturen, maar ook het nalaten in te grijpen kan leiden tot strafrechtelijke aansprakelijkheid van de feitelijk leidinggevende.³⁴

Dat ook bestuurders verantwoordelijk dienen te worden gehouden voor hun aandeel in de gepleegde strafbare feiten door de rechtspersoon werd allereerst zichtbaar bij het strafrechtelijk onderzoek naar het structureel overtreden van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) door de ING. ING betaalde een transactie van € 775 miljoen voor het niet naleven van de Wwft en schuldwitwassen.³⁵ Volgens het OM worden de feiten de ING extra zwaar aangerekend, nu juist van haar mag worden verwacht dat zij ‘maatschappelijk verantwoord onderneemt en integriteit hoog in het vaandel heeft staan’.³⁶ Als systeembank is zij medeverantwoordelijk voor de betrouwbaarheid en integriteit van het financiële stelsel en dient zij te voorkomen dat het financiële systeem wordt misbruikt voor het witwassen van criminele gelden of het financieren van terrorisme, aldus het OM.³⁷ Dat de bestuurderstop in eerste instantie vrijuit leek te gaan leidde tot flinke discussies.³⁸ Het kwam uiteindelijk tot een ‘artikel 12 Sv’-procedure, waarin het hof Den Haag de vervolging van ING-topman Hamers beval. Volgens het hof was het belangrijk ‘dat in een openbaar strafproces de norm wordt bevestigd dat ook bestuurders van een bank niet vrijuit gaan als zij feitelijke leiding hebben gegeven aan verboden gedragingen. De burger moet kunnen zien dat ook dergelijk handelen door de overheid niet wordt geaccepteerd’.³⁹ Van bestuurders mag dus ook worden verwacht dat zij actief en effectief beleid voeren om MVO te bewerkstelligen.

In navolging van de ING-zaak, betaalde ABN AMRO in 2021 een transactie van € 480 miljoen vanwege ernstige tekortkomingen bij het bestrijden van witwassen. Daarmee was de zaak voor de bank afgedaan; de oud-bestuurders blijven echter onderwerp van een strafrechtelijk onderzoek naar hun betrokkenheid als feitelijk leidinggevers.⁴⁰

29. Aangifte feitelijk leidinggevers Tata Steel, p. 13-22.

30. Vgl. F. Kalshoven, ‘Heiligt rond Shell het doel de middelen? Dit middel heeft een nare bijmaak’, *de Volkskrant* 29 mei 2021, p. 17.

31. Kalshoven 2021, p. 17.

32. S.S. Buisman, ‘Criteria voor strafbaarstelling. De integratie tussen theorie en wetgevingsbeleid’, *Boom Strafblad* 2020/1, p. 67.

33. Vgl. Buisman 2021.

34. Zie voor de nadere invulling HR 26 april 2016, ECLI:NL:HR:2016:733, *NJ* 2016/375; M.J. Hornman, ‘Feitelijk leidinggeven. Hoe een weinig vernieuwend arrest toch veel nieuws kan brengen; een kritische beschouwing’, *TBS&H* 2016/03.

35. Dit is dus de door Kristen geïdentificeerde derde categorie van delicten, nl. de zogenaamde kapstokbepalingen. Kristen 2010, p. 142-146.

36. Openbaar Ministerie, ‘ING betaalt 775 miljoen vanwege ernstige nalatigheden bij voorkomen witwassen’, www.om.nl, 4 september 2018 (laatst geraadpleegd 27 mei 2021).

37. Openbaar Ministerie, ‘ING betaalt 775 miljoen vanwege ernstige nalatigheden bij voorkomen witwassen’, www.om.nl, 4 september 2018 (laatst geraadpleegd 27 mei 2021).

38. M. Pheijffer & N. Zetteler, ‘Geschikt of ongeschikt? That’s the question’, *NJB* 2019/415. *Kamerstukken II* 2018/19, 35000, nr. 12, Motie hoge transacties. Kamerbrief over hoge transacties, 9 april 2019.

39. Hof Den Haag, 9 december 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:2347, r.o. 8.2.

40. NOS, ‘ABN Amro schikt voor 480 miljoen om witwasfraude, ook Gerrit Zalm onderzocht’, nos.nl 19 april 2021 (laatst geraadpleegd 27 mei 2021).

5. Afsluitende opmerkingen

Tata Steel beoogt naar eigen zeggen maatschappelijk verantwoord te ondernemen, waarbij haar activiteiten altijd ten goede komen aan de samenleving, en gewerkt wordt op een manier die veilig is voor haar mensen en met aandacht voor het milieu. Economische welvaart is daarbij niet langer de enkele en primaire doelstelling; er dient ook gestreefd te worden naar maatschappelijk welzijn. Een vorm van ondernemen waarbij mens en milieu even belangrijk zijn als het maken van winst. Deze MVO-doelstellingen zijn inmiddels uitgegroeid tot MVO-normen, die tevens rechtens afdwingbaar zijn. Ook het strafrecht speelt een steeds grotere rol bij de normering en handhaving van MVO-normen. Belangrijk is daarbij dat het strafrecht wordt gezien als een van de instrumenten binnen een totaal aan mogelijkheden van ongeschreven recht, zelfregulering, *soft law* en *hard law*. Zo biedt het strafrecht een breed scala aan bestaande strafbepalingen (*hard law*), waardoor het strafrecht een solide rechtsbasis kent voor de handhaving van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Daardoor is strafrechtelijke handhaving wellicht ook minder controversieel, nu eenieder zich aan de wet dient te houden. Bovendien biedt strafrechtelijke handhaving ook voordelen ten opzichte van civielrechtelijke en bestuursrechtelijke handhaving. Zo draagt de staat de kosten van het strafrechtelijk systeem, is het Openbaar Ministerie verantwoordelijk voor het verzamelen van het bewijs en heeft het strafrecht een belangrijke veroordelende en censurerende functie. Vanuit het perspectief van hybride rechtspleging is het strafrecht dus een onmisbaar beleidsinstrument bij het bewerkstelligen van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Dat blijkt eveneens uit de aangifte tegen de feitelijke leidinggevenden van Tata Steel: het strafrecht kan aanvullende bescherming kan bieden aan het bestuursrechtelijke handhavingssysteem in situaties waarin bestuursrechtelijke handhaving niet afdoende of te complex is. In dat kader mag ook van de bestuurders worden verwacht dat zij actief en effectief beleid voeren om maatschappelijk verantwoord ondernemen te bewerkstelligen. Laten zij na om in te grijpen wanneer de rechtspersoon MVO-normen overtreedt, dan kunnen ook zij strafrechtelijk verantwoordelijk gehouden worden.